

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS, PRIDEDAMAS PRIE SUAUGUSIESIEMS SKIRTOS BENDROS ES IR
EBPO TFŠT FINANSINĖS KOMPETENCIJOS SISTEMOS (*FinComp*)**

TURINYS

1.	ĮVADAS	2
1.1.	Finansinės kompetencijos sistemos kūrimo aplinkybės ir tikslai	2
1.2.	Galimi naudojimo atvejai	3
1.3.	Finansinės kompetencijos sistemos kūrimas	4
2.	PAIEŠKA FINANSINĖS KOMPETENCIJOS SISTEMOJE	4
2.1.	Sistemos struktūra	4
2.1.1.	1 sritis. Pinigai ir operacijos	5
2.1.2.	2 sritis. Finansų planavimas ir valdymas	6
2.1.3.	3 sritis. Rizika ir atlygis	6
2.1.4.	4 sritis. Finansinė aplinka	7
2.2.	Bendrieji sistemos aspektai	8
2.2.1.	Skaitmeninės finansinės kompetencijos	8
2.2.2.	Tvarių finansų kompetencijos	8
2.2.3.	Finansinis atsparumas	9
2.2.4.	Esminės kompetencijos	9
2.3.	Kompetencijų atrinkimo pagal naudotojo poreikius priemonė	10
3.	TOLESNI VEIKSMAI	11
3.1.	Pagalba pradedant naudotis suaugusiesiems skirta finansinės kompetencijos sistema	11
3.2.	Vaikams ir jaunimui (jaunesniems nei 18 m.) skirtos finansinės kompetencijos sistemos kūrimas	11
4.	ŽODYNĖLIS	11

1. ĮVADAS

1.1. Finansinės kompetencijos sistemos kūrimo aplinkybės ir tikslai

Šiame dokumente pristatoma suaugusiems skirta bendra ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistema. 2020 m. Kapitalo rinkų sąjungos kūrimo veiksmų plane¹ Europos Komisija įsipareigojo atlikti ES finansinės kompetencijos sistemos sukūrimo galimybių vertinimą. 2021 m. paskelbus galimybių vertinimo rezultatus², Komisija ir EBPO TFŠT (Europos ekonominio bendradarbiavimo organizacijos tarptautinis finansinio švietimo tinklas) pradėjo bendradarbiavimą siekiant sukurti suaugusiems skirtą bendrą ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemą. Šis bendras projektas buvo pradėtas per 2021 m. balandžio 26 d. internetu vykusią konferenciją³. 2022 m. taip pat prasidės jaunimui skirtos bendros sistemos kūrimo darbas. Abi sistemos grindžiamos esamomis EBPO TFŠT pagrindinių finansinio raštingumo kompetencijų sistemomis⁴ ir jas papildė naujomis skaitmeninėmis, tvarių finansų kompetencijomis ir atsparumui svarbiomis kompetencijomis. Prireikus kompetencijos taip pat pritaikytos prie ES aplinkybių.

Finansiniu raštingumu vadinamas finansinio informuotumo, žinių, įgūdžių, nuostatų ir elgesio, reikalingų norint priimti tinkamus finansinius sprendimus ir galiausiai užsitikrinti asmeninę finansinę gerovę, derinys⁵. Suaugusiems skirtos ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemos tikslas yra skatinti užtikrinti bendrą valstybių narių ir nacionalinių valdžios institucijų, švietimo įstaigų, pramonės atstovų ir asmenų supratimą apie finansines suaugusiųjų kompetencijas. Be to, ji sudaro pagrindą darnesniai ES ir nacionalinių politikos formuotojų požiūriui. Šios sistemos tikslas – remiant finansinio raštingumo didinimo pastangas prisidėti prie bendrojo tikslo didinti asmenų finansinę gerovę įgyvendinimo.

Šioje sistemoje daugiausia dėmesio skiriama su asmeniniais finansais susijusioms kompetencijoms, nenagrinėjant kompetencijų, įtrauktų į kitas esamas sistemas, pvz., Piliečiams skirtą Europos skaitmeninės kompetencijos programą (*DigComp*)⁶, Europos

¹ „Kapitalo rinkų sąjunga žmonėms ir įmonėms. Naujas veiksmų planas“, COM(2020) 590 *final*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=COM:2020:590:FIN>.

² Bendra ES ir EBPO TFŠT ataskaita dėl finansinės kompetencijos sistemos sukūrimo Europos Sąjungoje galimybių vertinimo rezultatų, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/210408-report-financial-competence-framework_en.pdf, 2021 m. balandžio mėn.

³ https://ec.europa.eu/info/events/finance-210426-eu-financial-competence-framework_lt

⁴ Suaugusiems (vyresniems nei 18 m. asmenims) skirta G20 ir EBPO TFŠT pagrindinių finansinio raštingumo kompetencijų sistema (<https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Adults.pdf>) ir jaunimui (15–18 m. asmenims) skirta EBPO TFŠT pagrindinių finansinio raštingumo kompetencijų sistema (<https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf>).

⁵ 2020 m. spalio 29 d. EBPO Finansinio raštingumo tarybos rekomendacijos, <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461>. Ši apibrėžtis dera su ES Tarybos rekomendacijoje pateikta „kompetencijos“ apibrėžtimi; 2018 m. gegužės 22 d. Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.LIT.

⁶ [DigComp | EU Science Hub \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/digcomp/).

verslumo įgūdžių sistemą (*EntreComp*)⁷ ir Labai mažoms, mažosioms ir vidutinėms įmonėms skirtą EBPO TFŠT pagrindinių finansinio raštingumo kompetencijų sistemą⁸, – jos labiau papildomos.

ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistema gali savanoriškai naudotis ES valdžios institucijos, privačiojo sektoriaus įstaigos ir pilietinė visuomenė. Sistema galėtų būti naudojama siekiant padėti rengti nacionalinę finansinio raštingumo politiką ir iniciatyvas.

Konkrečiau, ši sistema sukurta ne kaip mokymo programa, o veikia kaip idėjinis pagrindas, kuriuo remiantis galima rengti įvairią finansinio švietimo politiką ir priemones. Sistemoje nurodytos įvairios rezultatais grindžiamos kompetencijos, kuriomis remiantis būtų galima:

- padėti **rengti, įgyvendinti ir atnaujinti nacionalines finansinio raštingumo strategijas**;
- padėti **kurti finansinio švietimo programas ir finansiniam švietimui skirtą mokymosi medžiagą bei priemones**. Ši sistema taip pat galėtų padėti įtraukti finansinį švietimą į aukštųjų mokyklų mokymo programas, rengti dėstytojų organizuojamus suaugusiųjų mokymo kursus ir papildyti mokymosi medžiagą bei programas, kurios konkrečiai skirtos padėti finansiškai pažeidžiamoms grupėms. Ja taip pat būtų galima remtis rengiant privačias arba viešas informuotumo didinimo kampanijas;
- palengvinti **finansinio raštingumo lygio ir finansinio raštingumo iniciatyvų vertinimą**. Pavyzdžiui, šia sistema būtų galima remtis nustatant finansinio raštingumo rodiklius, pagal kuriuos būtų galima vertinti nacionalinių finansinio raštingumo iniciatyvų veiksmingumą.

Kaip aprašyta 2.3 skirsnyje, pateikiamos dvi sistemos versijos: spausdintinė „Word“ versija, į kurią įtrauktos visos kompetencijos, ir „Excel“ versija, kurioje naudotojai gali naršyti ir atrinkti į sistemą įtrauktas kompetencijas pagal savo poreikius.

1.2. Galimi naudojimo atvejai

Naudojantis sistema politikai formuoti ir iniciatyvoms rengti, politikams ir programų rengėjams gali prireikti nustatyti tam tikras svarbiausias į sistemą įtrauktas kompetencijas, kad rengiamos programos, ištekliai ir priemonės būtų pritaikyti prie konkrečių dalyvių poreikių. Ši sistema yra veikiau priemonė, skirta padėti politikos formuotojams ir specialistams rengti politiką ir programas, o ne mokymo programa, bet ją galima lengvai pritaikyti prie konkrečių gyvenimo aplinkybių ar tikslinių grupių poreikių.

Pavyzdžiui, **būsimi sistemos naudotojai galės pasirinkti konkrečiais gyvenimo etapais svarbiausias kompetencijas**. Pirmąjį atlyginimą gaunančiam asmeniui reikės įgyti kompetencijų, susijusių su finansinių duomenų saugojimu (saugoti atlyginimo lapelius, kad juos būtų galima peržiūrėti ateityje), taupymu (suprasti, kad svarbu reguliariai atsідėti pinigų) ir pensija (suprasti, kad pensiją svarbu planuoti nuo jaunystės). Dar vienas

⁷ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=lt>

⁸ <https://www.oecd.org/finance/financial-education/OECD-INFE-core-competencies-framework-on-financial-literacy-for-MSMEs.pdf>

pavyzdys – hipotekos paskolos ėmimas perkant pirmąjį nekilnojamąjį turtą: priimant šį svarbų finansinį sprendimą, reikia žinoti pagrindines hipotekos paskolos, kaip finansinio produkto, ypatybes ir suprasti finansinius šio įsipareigojimo padarinius, įskaitant poveikį būsimoms disponuojamosioms pajamoms ir paskolos negrąžinimo padarinius (pvz., nuosavybės teisės netekimą).

Kitas galimas sistemos naudojimo būdas – pasirinkti kompetencijas, kurios yra svarbiausios konkrečioms tikslinėms grupėms, pvz., moterims, pagyvenusiems asmenims, jaunimui, mažas pajamas gaunantiems asmenims ar kitoms grupėms, kurios gali būti finansiškai pažeidžiamos. Tai, kokioms konkrečioms tikslinėms grupėms bus teikiama pirmenybė, pagal sistemą rengiant prie konkrečių poreikių pritaikytą mokymą, įvairiose valstybėse narėse tikriausiai tam tikru mastu skirsis ir priklausys nuo vietos (nacionalinių arba regioninių) sąlygų.

1.3. Finansinės kompetencijos sistemos kūrimas

ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemos sėkmė priklausys nuo gebėjimo užtikrinti bendrą valstybių narių bei suinteresuotųjų subjektų supratimą ir pasirengimą naudotis sistema siekiant pagrįsti ir padėti rengti finansinio raštingumo politiką bei iniciatyvas. **Todėl buvo itin svarbu nuo pat pradžių bendradarbiauti su galiausiai sistema besinaudojančiomis institucijomis ir organizacijomis.** Dėl šios priežasties **per visą sistemos kūrimo procesą labai svarbų vaidmenį atliko valstybės narės ir suinteresuotieji subjektai:**

- buvo įsteigtas specialus **ES vyriausybės ekspertų grupės mažmeninių finansinių paslaugų klausimais** (angl. GEGRFS) pogrupis, kuris turėjo padėti kurti kompetencijos sistemą. Jį sudaro už finansinio raštingumo politiką atsakingų nacionalinių institucijų ekspertai. Kai kurie pogrupio nariai taip pat yra EBPO TFŠT nariai. Sistemos kūrimo klausimais šis GEGRFS pogrupis nuo 2021 m. birželio mėn. iki 2021 m. gruodžio mėn. susitiko penkis kartus;
- be to, 2021 m. spalio mėn. buvo surengtos **techninės diskusijos su ekspertais**, per kurias siekta išnagrinėti kompetencijos sistemos projekto tinkamumą naudoti specialistams (finansinio švietimo programose dalyvaujantiems suaugusiųjų dėstytojams, vartotojų organizacijoms ir pramonės atstovams) ir nustatyti, ar sistemą reikėtų patikslinti ir kaip ją reikėtų patikslinti, kad ji būtų patogesnė naudotis ir lengviau įgyvendinama imantis konkrečių švietimo iniciatyvų.

2. PAIEŠKA FINANSINĖS KOMPETENCIJOS SISTEMOJE

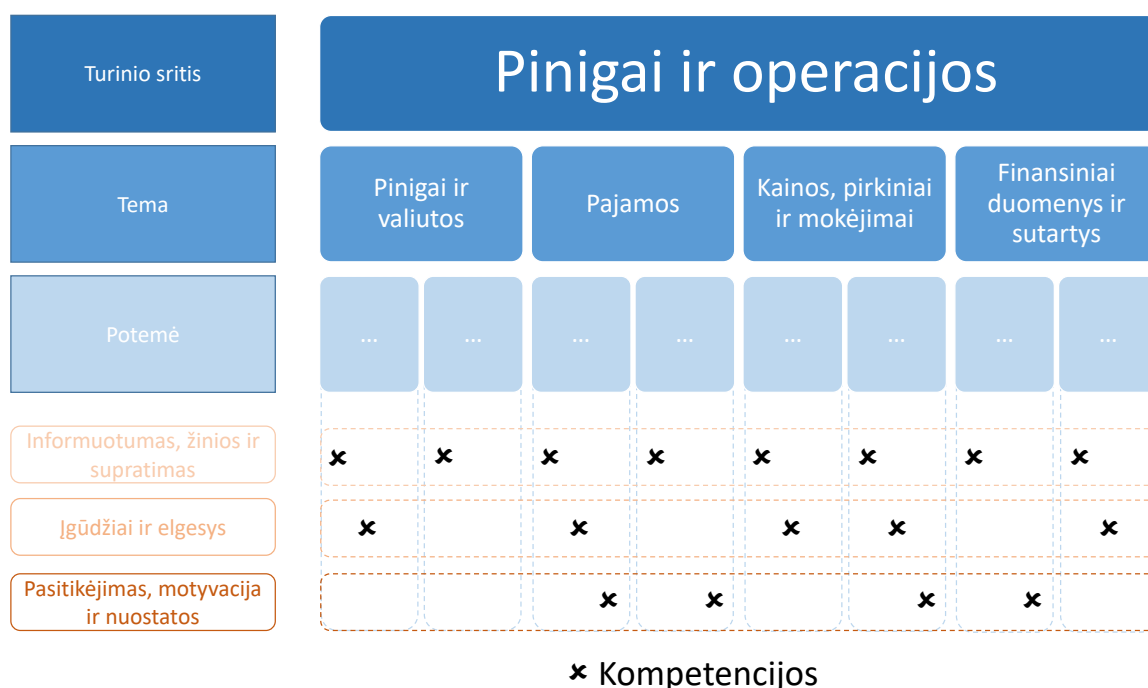
2.1. Sistemos struktūra

Bendroje ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemoje kompetencijos suskirstytos pagal turinį į keturias sritis: **pinigai ir operacijos, finansų planavimas ir valdymas, rizika ir atlygis, finansinė aplinka**⁹. Šios sritys toliau suskirstytos į temas ir potemes.

⁹ Ši struktūra atitinka ankstesnę suaugusiems skirtą EBPO TFŠT kompetencijos sistemą.

Aptariami trys kiekvienos kompetencijos aspektai: i) **informuotumas / žinios / supratimas**; ii) **įgūdžiai / elgesys** ir iii) **užtikrintumas / motyvacija / nuostatos**. Pirmasis **informuotumo / žinių / supratimo** aspektas apima kompetencijas, susijusias su žinių arba informacijos aspektais (žinoti, kad yra tam tikros informacijos, arba išmanyti tam tikrą klausimą). Antruoju **įgūdžių / elgesio** aspektu apibūdinamos kompetencijos, susijusios su veiksmais ir įgūdžiais, kurių tikslas – padidinti asmeninę finansinę gerovę. Trečiąja **užtikrintumo / motyvacijos / nuostatų** kategorija siekiama atspindėti vidinį apsisprendimą, kuris skatina arba stabdo tokį finansinį elgesį, kuriuo būtų galima užsitikrinti arba išsaugoti finansinę gerovę.

2.1 diagramoje pateikta kompetencijų pateikimo schema ir pavyzdys, kaip sistemoje išdėstyta kiekviena sritis ir aspektas. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad daugelis kompetencijų gali būti svarbios įvairiose srityse, bet, siekiant išvengti dubliavimosi, jos pakartotinai nenurodytos.

2.1 diagrama. Scheminis srities „Pinigai ir operacijos“ kompetencijų pateikimas

2.1.1. 1 sritis. Pinigai ir operacijos

Ši sritis apima žinias, įgūdžius ir nuostatas, susijusius su įvairiomis pinigų formomis ir valiutomis, pajamomis, kainomis, mokėjimais, pirkiniais ir finansinių duomenų bei sutarčių svarba.

Pagrindinis šios srities tikslas yra nustatyti ir išsiaiškinti kompetencijas, kurių reikia norint suprasti, kokios yra pinigų savybės, kaip jų gauti kaip pajamų, kaip juos iškeisti į prekes ir paslaugas ir kaip svarbu sekti, kaip jie gaunami ir iškeičiami, ir turėti tai patvirtinančių duomenų.

Į šias temas patenka kelios pagrindinės ir svarbiausios kompetencijos. Suprasti pinigų savybes labai svarbu, nes pinigai lemia finansinę gerovę ir gali būti įvairių formų. *Su pajamomis susijusios kompetencijos* yra būtinos finansiniam atsparumui užtikrinti ir svarbios daugeliui kitų, pvz., su biudžeto sudarymu, taupymu ir pensija susijusių, kompetencijų.

Kainų, pirkinių ir mokėjimų skirsnio kompetencijomis siekiama aprėpti sritis, susijusias su pinigų iškeitimu į paslaugas bei produktus ir pinigų pervedimu. Šių kompetencijų turintis asmuo ieškos palankiausios prekių ir paslaugų kainos ir efektyviausių jų pirkimo metodų.

Galiausiai paskutinis skirsnis apima *finansines sutartis ir duomenis*, kurie yra labai svarbūs, siekiant atsekti asmens finansines operacijas ir jo pasirašytus susitarimus. Šio skirsnio kompetencijos susijusios su žiniomis apie tai, kaip reikalauti finansinių duomenų bei sutarčių ir juos saugoti bei suprasti.

2.1.2. 2 sritis. *Finansų planavimas ir valdymas*

Ši sritis apima žinias, įgūdžius ir nuostatas, susijusius su biudžeto sudarymu, pajamų ir išlaidų valdymu, taupymu, investavimu, ilgesnio laikotarpio planavimu, pensija, kreditais, skolomis ir jų valdymu.

Pagrindinis šios srities tikslas yra nustatyti kompetencijas, kurių reikia norint *valdyti* asmens arba namų ūkio *finansinę padėtį* trumpuoju ir ilguoju laikotarpiais. Ši sritis apima ne tik kasdienį pajamų ir išlaidų valdymą, bet ir jų planavimą ateityje; į ją patenka kompetencijos, susijusios su taupymu bei investicijomis ir kreditais bei skolų valdymu.

Pajamų ir išlaidų valdymas grindžiamas biudžeto sudarymu ir atidžiu gaunamų bei išleidžiamų pinigų valdymu. Biudžeto sudarymo, pajamų ir išlaidų valdymo skirsnio kompetencijomis atkreipiamas ypatingas dėmesys į tai, kad svarbu planuoti ir valdyti gaunamų ir išleidžiamų pinigų srautus. Jomis taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kuo gali būti naudingos biudžeto sudarymo priemonės.

Taupymas ar investavimas taip pat yra svarbūs finansų planavimo ir valdymo aspektai. Ši sritis apima kompetencijas, kuriomis atkreipiamas dėmesys į tai, kad svarbu atsидėti pinigų, kaip tai padaryti ir kokių rūšių produktais galima naudotis šiuo tikslu. Į šią sritį taip pat patenka investavimo, investicijų įvairinimo ir tvaraus investavimo pagrindai.

Norėdamas užsitikrinti finansinę gerovę, asmuo turėtų ne tik įvertinti trumpalaikius aspektus, bet ir atsižvelgti į ilgalaikius finansinius poreikius. Todėl ši sritis taip pat apima kompetencijas, susijusias su *pensija, ilgalaikiu planavimu ir turto kaupimu*.

Galiausiai paskutiniuose šios srities skirsniuose daugiausia dėmesio skiriama kreditams ir skolų valdymui. Šių skirsnių kompetencijomis siekiama informuoti asmenis apie teigiamus ir neigiamus kredito aspektus, kada patartina prašyti kredito, kaip išvengti su skolomis susijusių finansinių sunkumų ir kaip rasti išeitį pernelyg įsiskolinus.

2.1.3. 3 sritis. *Rizika ir atlygis*

Ši sritis apima žinias, įgūdžius ir nuostatas, susijusius su rizikos nustatymu, finansinės apsaugos užsitikrinimu, draudimu ir pusiausvyros tarp rizikos ir atlygio išlaikymu.

Šios srities tikslas – atsižvelgti į kompetencijas, susijusias su rizikos vertinimu, supratimu, kaip ją sumažinti apsidraudžiant ir užsitikrinant finansinę apsaugą ir kokie yra rizikos prisiėmimo kompromisai.

Siekiant finansinės asmens gerovės, svarbu tinkamai nustatyti riziką, nes žinoti apie riziką labai svarbu priimant finansinius ir kitokius sprendimus. Pirmojo skirsnio kompetencijos apima rizikos pagrindus ir šaltinius, įskaitant finansiniams produktams būdingą riziką ir riziką, nuo kurios galima apsidrausti.

Atsižvelgiant į asmenų prioritetus ir gyvenimo aplinkybes, taip pat gali būti svarbu sumažinti riziką. Todėl į šį skirsnį įtrauktos kompetencijos, susijusios su finansinės apsaugos užsitikrinimu ir draudimu. Jos gali padėti sumažinti riziką ir netikėtus neigiamus sukrėtimus, kurie gali pakenkti finansinei gerovei.

Rizika taip pat yra pagrindinė investavimo koncepcija, nes didesnė tikėtina arba reikalinga grąža paprastai lemia didesnę riziką. Todėl į šį skirsnį taip pat įtrauktos su investicijomis susijusios kompetencijos.

2.1.4. 4 sritis. Finansinė aplinka

Ši sritis apima žinias, įgūdžius ir nuostatas, susijusius su teisės aktais ir vartotojų apsauga, vartotojų teisėmis ir pareigomis, naudojimusi finansinio švietimo galimybėmis, finansine informacija ir finansinėmis konsultacijomis, finansiniais produktais ir paslaugomis, aferomis ir sukčiavimu, mokesčių bei viešųjų išlaidų supratimu ir išorine įtaka finansiniams sprendimams.

Šioje srityje aptariamos finansų pasaulio ypatybės ir bruožai. Pirmasis kompetencijų rinkinys susijęs su vartotojų apsauga ir jų teisėmis bei pareigomis. Vartotojų apsaugos taisyklės padeda vartotojams išsaugoti savo finansinę gerovę. Asmenys turėtų žinoti apie perkant produktus arba paslaugas prisiimamus įsipareigojimus.

Svarbu, kad suaugusieji galėtų gauti patikimos finansinės informacijos, šviestis ir konsultuotis finansų klausimais. Šio skirsnio kompetencijos susijusios su gebėjimu rasti tokią informaciją patikrintuose šaltiniuose, finansinio švietimo vaidmeniu ir su tuo, kada ir kur kreiptis dėl finansinių konsultacijų.

Finansinei aplinkai daugiausia įtakos turi esami finansiniai produktai ir paslaugos. Vienoje kompetencijų grupėje daugiausia dėmesio skiriama bendrosioms finansinių produktų ir paslaugų ypatybėms. Šiame skirsnyje aptariama būtina atskleisti informacija ir nurodytos su produktų ir paslaugų tinkamumu susijusios kompetencijos.

Finansinėje aplinkoje vis dažniau pasitaiko aferų bei sukčiavimo atvejų ir jie gali turėti didelių finansinių padarinių. Kad galėtų išsaugoti finansinę savo gerovę, suaugusieji turi žinoti, kad yra aferų ir sukčiavimo atvejų. Į šį skirsnį įtrauktos kompetencijos susijusios su asmenų informuotumu apie sukčiavimo atvejus ir gebėjimu į juos reaguoti, įskaitant gebėjimą pranešti apie aferas ir sukčiavimą atitinkamai institucijai.

Nuo finansinės aplinkos neatsiejami mokesčiai – asmenys su jais susiduria per visą savo gyvenimą. Šio skirsnio kompetencijos susijusios su tuo, kad asmenims būtina žinoti apie mokesčių svarbą, gebėti pildyti mokesčių formas ir žinoti, kas nutinka jų nepateikus. Į šį skirsnį taip pat įtrauktos kompetencijos, susijusios su viešosiomis išlaidomis, kad asmenys žinotų, kam mokesčiai naudojami.

Paskutiniame kompetencijų rinkinyje atkreipiamas dėmesys į išorės įtaką. Asmenys turi žinoti, kad jų priimamus finansinius sprendimus gali veikti išorės veiksniai, o jų finansiniai sprendimai gali daryti poveikį visai visuomenei. Šio skirsnio kompetencijomis daugiausia dėmesio skiriama informuotumui apie šiuos veiksnius ir strategijų, kuriomis juos, jei įmanoma, būtų galima mažinti, vystymo svarbai.

2.2. Bendrieji sistemos aspektai

2.2.1. Skaitmeninės finansinės kompetencijos

Pirmoji suaugusiesiems skirta G20 ir EBPO TFŠT finansinio raštingumo kompetencijos sistema buvo paskelbta 2016 m. Nuo to laiko skaitmenizacija finansų ir komunikacijos srityse spartėjo, o COVID-19 pandemija ją dar labiau paspartino. Prekės ir paslaugos, įskaitant finansinius produktus ir paslaugas, dabar vis dažniau siūlomi skaitmeninėmis priemonėmis, todėl tiems, kas neturi saugaus naudojimosi jomis žinių, įgūdžių ir nuostatų, kyla pavojus likti nuošalyje.

Į naują ES ir EBPO TFŠT sistemą skaitmeninės finansinės kompetencijos įtrauktos geriau, taip pat atsižvelgiant į naujausius pokyčius. Skaitmeninėmis finansinėmis kompetencijomis vadinamos kompetencijos, susijusios su skaitmeninėmis finansinėmis paslaugomis, asmeniniams finansams svarbiomis skaitmeninėmis priemonėmis ir skaitmeniniu turtu, arba kitos su skaitmeninėmis medijomis susijusios asmeniniams finansams svarbios kompetencijos. Skaitmeninės kompetencijos yra bendros ir svarbios visoje sistemoje. Todėl jos sudaro ne atskirą skaitmeninių finansinių kompetencijų skirsnį, bet yra įtrauktos į visas turinio sritis ir skirsnius. Siekiant atsižvelgti į galimus būsimus pokyčius, labai stengtasi pasirinkti lanksčias kompetencijų formuluotes.

Įtrauktos, pvz., skaitmeninės finansinės kompetencijos, susijusios su skaitmeninėmis valiutomis, skaitmeninėmis priemonėmis ir mokėjimo metodais, kriptoturtu, asmens duomenimis ir jų apsauga, skaitmeniniais finansiniais produktais ir paslaugomis, automatizuotomis konsultacijomis, internetinėmis aferomis bei sukčiavimu ir kibernetine rizika.

Kad būtų lengviau rasti skaitmenines finansines kompetencijas, spausdintinėje sistemos versijoje jos pažymėtos mėlyna spalva¹⁰.

2.2.2. Tvarių finansų kompetencijos

Itin daugėjant tvarių finansinių produktų ir paslaugų, tvarumo aspektai asmeniniams finansams tampa vis svarbesni. Europos Sąjungoje sparčiai rengiami teisės aktai, susiję su tvariais finansais, ypač su informacijos apie tvarumą atskleidimu. Todėl asmenys turi daugiau galimybių finansinius sprendimus derinti su tvarumo prioritetais, o tai gali turėti poveikį visai visuomenei. Tačiau tai taip pat gali padidinti finansinės aplinkos, kurioje jiems reikia priimti sprendimus, sudėtingumą. Suaugusieji turėtų įgyti žinių, išsiugdyti nuostatas ir įgūdžius, kurių reikia norint priimti tinkamus finansinius sprendimus, atitinkančius jų tvarumo (aplinkos, visuomenės ir valdymo) prioritetus.

Tvarių finansų kompetencijos į suaugusiesiems skirtą 2016 m. G20 ir EBPO TFŠT pagrindinių finansinio raštingumo kompetencijų sistemą buvo įtrauktos ribotai. Naujojoje ES ir EBPO TFŠT sistemoje jos integruotos geriau. Tvarių finansų kompetencijos suformuluotos taip, kad būtų galima atsižvelgti į prognozuojamus pokyčius. Tai labai

¹⁰ Kai kada kompetencijos aprašyme skaitmeniniai aspektai arba internetas gali būti nepaminiti, bet, jei kompetencijai svarbus skaitmeninis aspektas, į kurį naudotojai turėtų atsižvelgti, ji pažymėta mėlyna spalva.

nelengva, nes tvarių finansų sritis sparčiai kinta, o kai kurios kompetencijos yra techninio pobūdžio.

Tvarių finansų kompetencijos, kaip ir skaitmeninės finansų kompetencijos, įtrauktos į visus sistemos skirsnius, nes tvarūs finansai svarbūs įvairiais asmeninių finansų aspektais, taip pat nesusijusiais su investavimu.

Iš kelių svarbiausių įtrauktų tvarių finansų kompetencijų būtų galima paminėti susijusias su pirkinių poveikiu aplinkai, investavimo produktų tvarumo savybėmis, tvariomis investicijomis, ekomanipliavimu, rizika klimatui ir tvarumo ženklais.

Kad sistemoje būtų galima lengviau rasti tvarių finansų kompetencijas, spausdintinėje sistemos versijoje jas pažymėtos žalia spalva.

2.2.3. *Finansinis atsparumas*

COVID-19 pandemija dar labiau padidino būtinybę gerinti namų ūkių finansinį atsparumą ir mažinti jų finansinį pažeidžiamumą. Eurostato duomenimis, kas trečias ES namų ūkis nebuvo pajėgus padengti netikėtų išlaidų normaliais laikais, ką bekalbėti apie pandemiją. Atlikus EBPO TFŠT 2020 m. tarptautinį suaugusiųjų finansinio raštingumo tyrimą¹¹ paaiškėjo, kad dar prieš pandemiją beveik kas trečias suaugusysis EBPO dalyvaujančiose šalyse nerimavo, ar pajėgs apmokėti įprastines pragyvenimo išlaidas. Finansinis raštingumas gali padėti asmenims padidinti savo finansinį atsparumą. Vis dėlto skirtingų gyventojų grupių finansinis raštingumas labai skiriasi. Mažiausiai finansiškai raštingos grupės gali būti labiau finansiškai pažeidžiamos ir mažiau finansiškai atsparios.

Todėl šioje sistemoje finansinis atsparumas apibrėžiamas kaip asmenų arba namų ūkių gebėjimas atsilaikyti prieš neigiamus finansinių padarinių turinčius sukrėtimus, juos įveikti ir nuo jų atsigauti¹². Skiriami makrosukrėtimai (visuotiniai) ir mikrosukrėtimai (konkrečių asmenų). Šiuo atžvilgiu svarbūs aspektai yra didelio neigiamo finansinio sukrėtimų poveikio prevencija (prevenciniai veiksmai) ir greitas atsigavimas nuo jo (gebėjimas atremti). Todėl finansinis atsparumas apima plataus pobūdžio kompetencijas.

Suaugusiesiems skirtoje ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemoje nustatytos finansiniam atsparumui užtikrinti svarbiausios kompetencijos. Todėl tai gali padėti nacionalinėms vyriausybėms ir susijusiems suinteresuotiesiems subjektams naudotis sistema rengiant politiką ir priemones, kuriomis siekiama konkrečiai didinti finansinį atsparumą, ypač finansiškai pažeidžiamų grupių atsparumą. Su finansiniu atsparumu susijusios kompetencijos spausdintinėje sistemos versijoje neišskirtos, bet „Excel“ versijoje pažymėtos etiketėmis.

2.2.4. *Esminės kompetencijos*

Į sistemą įtrauktos įvairiausios asmenims svarbios kompetencijos, bet ne visos iš jų būtinai laikomos esminėmis. Be to, EBPO TFŠT 2020 m. tarptautinio suaugusiųjų finansinio

¹¹ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

¹² Ši apibrėžtis dera su G20 ir EBPO TFŠT ataskaitoje dėl finansinio atsparumo ir pertvarkos rėmimo didinant skaitmeninį finansinį raštingumą (<https://www.oecd.org/finance/financial-education/supporting-financial-resilience-and-transformation-through-digital-financial-literacy.htm>) vartojama apibrėžtimi.

raštingumo tyrimo¹³ ir ankstesnių EBPO TFŠT suaugusiųjų finansinio raštingumo tyrimų rezultatai parodė, kad finansinis raštingumas labai skiriasi ne tik skirtingose šalyse, bet ir ypač šalių viduje.

Kad politikos formuotojams ir specialistams būtų lengviau atlikti paiešką sistemoje ir ja naudotis, joje nurodytos kompetencijos, labai svarbios: **i) kasdieniam gyvenimui ir (arba) dabartinei arba būsimai finansinei gerovei ir ii) daugumai suaugusiųjų.** Pavyzdžiui, daugelis sričių „Pinigai ir operacijos“, „Finansų planavimas ir valdymas“ arba „Finansinė aplinka“ kompetencijų ir kai kurios sritys „Rizika ir atlygis“ kompetencijos (pvz., draudimo ir apsaugos užsitikrinimo) svarbios kasdieniam daugumos suaugusiųjų gyvenimui (t. y. i ir ii atvejais). Tačiau su valiutos kursais susijusios kompetencijos svarbios tik kai kuriems suaugusiems (t. y. svarbios tik i atveju).

Ši kompetencijų kategorizacija rodo, kaip naudotojai gali pasirinkti tam tikras kompetencijas, siekdami atskirti esmines kompetencijas nuo labiau pažengusio arba ekspertinio lygio kompetencijų. Šios kategorijos spausdintinėje sistemos versijoje neišskirtos – jos išskirtos tik „Excel“ versijoje.

2.3. Kompetencijų atrinkimo pagal naudotojo poreikius priemonė

Spausdintinę sistemos versiją papildė „Excel“ versija, kurioje naudotojai gali lengviau rasti ir atrinkti jų poreikius atitinkančias kompetencijas.

Atitinkamoms kompetencijoms taikomos penkios etiketės: 1) skaitmeninė finansinė kompetencija; 2) tvarių finansų kompetencija; 3) finansiniam atsparumui svarbi kompetencija; 4) kasdieniam gyvenimui ir (arba) dabartinei arba būsimai finansinei gerovei svarbi kompetencija ir 5) didžiajai daugumai suaugusiųjų svarbi kompetencija. Be to, su kiekviena kompetencija susieti metaduomenys (identifikacinis numeris, pagal kurį kompetenciją galima rasti sistemos „Word“ versijoje, sritis, tema, potėmė ir kas tai yra: informuotumas / žinios / supratimas, įgūdžiai / elgesys ar užtikrintumas / motyvacija / nuostatos).

Politikos formuotojai ir specialistai gali taikyti šias etiketes pagal savo poreikius ir pasirinkti naudingiausias kompetencijas. Pavyzdžiui, jie gali pasirinkti tik tas kompetencijas, kurios priklauso konkrečiai potėmei (pvz., „Rizikos pagrindai“) arba pažymėtos konkrečia etikete (pvz., tvarių finansų aspektu pasižyminčios arba finansiniam atsparumui svarbios kompetencijos). Etiketės galima derinti; taigi, galima atrinkti visas kompetencijas, kurios yra svarbios didžiajai gyventojų daugumai, kasdieniam gyvenimui ir (arba) dabartinei ar būsimai finansinei gerovei, taip pat kompetencijas, pasižyminčias tvarių finansų aspektu, jei norima parengti mokymosi medžiagą tvarių finansų aspektais.

Ateityje gali būti apsvarstyta galimybė įtraukti daugiau etikečių, o naudotojai raginami etiketes papildyti ir taip pritaikyti sistemą prie savo poreikių. Pavyzdžiui, kompetencijas galima pažymėti nustatant konkrečius naudojimo atvejus, kaip antai su finansais susijusius svarbius gyvenimo sprendimus.

¹³ <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-infe-2020-international-survey-of-adult-financial-literacy.pdf>

3. TOLESNI VEIKSMAI

3.1. Pagalba pradedant naudotis suaugusiesiems skirta finansinės kompetencijos sistema

Suaugusiesiems skirtos ES ir EBPO TFŠT finansinės kompetencijos sistemos sukūrimas tėra pradžia. Kitas žingsnis – informacijos apie sistemą skleidimas ir pagalbos pradedant ją naudotis teikimas valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams, be kita ko, **2022 m. surengiant tikslinius informacijos mainus**. Bus siekiama padėti naudotis sistema rengiant konkrečią politiką, priemones ir mokomąją medžiagą ir pasiūlyti platformą, kurioje politikos formuotojai ir suinteresuotieji subjektai galėtų keistis gerosios naudojimosi sistema praktikos pavyzdžiais ir patirtimi.

3.2. Vaikams ir jaunimui (jaunesniems nei 18 m.) skirtos finansinės kompetencijos sistemos kūrimas

2022 m. Komisijos tarnybos ir EBPO, bendradarbiaudamos su valstybėmis narėmis, pradės rengti vaikams ir jaunimui (jaunesniems nei 18 m. asmenims) skirtą finansinės kompetencijos sistemą. Ją numatoma baigti kurti iki 2023 m.

4. ŽODYNĖLIS

Šios apibrėžtys nustatytos esamuose ES teisės aktuose, parengtos pagal atitinkamas esamuose ES teisės aktuose pateiktas apibrėžtis ar nuostatas arba yra grindžiamos visuotinai pripažintais EBPO politikos dokumentais ir leidiniais. Kai kurios iš šių apibrėžčių buvo sutrumpintos arba supaprastintos. Sutrumpintos, supaprastintos arba vien šio dokumento reikmėms įtrauktos apibrėžtys nėra pripažintos teisinės apibrėžtys.

Sąvokos ir žodžių junginiai, kurie yra apibrėžti šiame žodynyje, sistemos tekste yra išskirti kursyvu.

- **Kriptoturtas** – skaitmeninė vertė arba teisių išraiška, kurią galima perleisti ir laikyti elektroniniu būdu, naudojant paskirstytojo registro ar panašią technologiją (2020/0265 (COD), *Pasiūlymas dėl reglamento dėl kriptoturto rinkų*).
- **Elektroninis parašas** – elektroninės formos duomenys, kurie yra prijungti prie kitų elektroninės formos duomenų arba logiškai su jais susieti ir kuriuos pasirašantis asmuo naudoja pasirašydamas (*Reglamentas 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje*).
- **Finansinis raštingumas** – finansinio informuotumo, žinių, įgūdžių, nuostatų ir elgesio, reikalingų norint priimti tinkamus finansinius sprendimus ir galiausiai užsitikrinti asmeninę finansinę gerovę, derinys (2020 m. spalio 29 d. EBPO *Finansinio raštingumo tarybos rekomendacija*¹⁴).

¹⁴ Ši apibrėžtis dera su ES Tarybos rekomendacijoje pateikta kompetencijos apibrėžtimi; 2018 m. gegužės 22 d. Tarybos rekomendacija dėl bendrųjų mokymosi visą gyvenimą gebėjimų, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2018.189.01.0001.01.LIT.

- **Finansinis švietimas** – procesas, per kurį finansinių paslaugų naudotojai ir (arba) investuotojai gerina savo supratimą apie finansinius produktus, sąvokas bei riziką ir, gavę informacijos, nurodymų ir (arba) objektyvių patarimų, įgyja įgūdžių ir užtikrintumo, kad būtų geriau informuoti apie finansinę riziką ir galimybes, galėtų priimti informacija pagrįstus sprendimus, žinotų, kur ieškoti pagalbos, ir galėtų imtis kitų veiksmingų savo finansinės gerovės didinimo priemonių (2012 m. G20 vadovų patvirtinti bendrieji EBPO TFŠT principai dėl nacionalinių finansinio švietimo strategijų).
- **Finansinis atsparumas** – asmenų arba namų ūkių gebėjimas atsilaikyti prieš neigiamus finansinių padarinių turinčius sukrėtimus, juos įveikti ir nuo jų atsigauti (G20 ir EBPO TFŠT ataskaita dėl finansinio atsparumo ir pertvarkos rėmimo didinant skaitmeninį finansinį raštingumą).
- **Nešališkas** – šiame dokumente „nešališkas“ reiškia objektyvus, nesukeliantis interesų konfliktų. Pažymėtina, kad tai nėra ES teisinė apibrėžtis.
- **Nepriklausomos konsultacijos dėl investicijų** (arba šioje sistemoje – nepriklausomos finansinės konsultacijos) – konsultacijos, kurias klientui nepriklausomai teikia investicinė įmonė, atitinkanti tam tikrus reikalavimus, būtent dėl pakankamos esamų finansinių priemonių įvairovės ir apribojimų, taikomų mokesčiams, komisiniui atlyginimui arba bet kokiai piniginei ar nepiniginei naudai, kurią moka arba teikia trečioji šalis už paslaugos teikimą klientui (remiantis Direktyvos 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų nuostatomis).
- **Būtiniausias savybes turinti mokėjimo sąskaita** – mokėjimo sąskaita, kuria naudodamiesi vartotojai gali vykdyti tam tikrus sandorius, pvz., bent įnešti lėšų, išsiimti grynųjų pinigų ir vykdyti mokėjimo trečiosioms šalims operacijas bei priimti trečiųjų šalių vykdomas mokėjimo operacijas, įskaitant kredito pervedimų vykdymą (remiantis Direktyvos 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis nuostatomis).
- **Tvarus investavimas** – investicijos į ekonominę veiklą, kuriomis prisidedama prie aplinkosaugos tikslo, investicijos į ekonominę veiklą, kuriomis prisidedama prie socialinio tikslo, investicijos į žmogiškąjį kapitalą arba palankių ekonominių ar socialinių sąlygų neturinčias bendruomenes, su sąlyga, kad tokios investicijos nedaro reikšmingos žalos nė vienam iš šių tikslų, o bendrovės, į kurias investuojama, laikosi gerosios valdymo praktikos (remiantis Reglamente 2019/2088 dėl su tvarumu susijusios informacijos atskleidimo finansinių paslaugų sektoriuje pateikta apibrėžtimi).
- **Asmens duomenys** – bet kokia informacija, susijusi su fiziniu asmeniu, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas); fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius (Reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo).

- **Ekomanipuliavimas** – veikla siekiant įgyti nesąžiningą konkurencinį pranašumą, kai finansinis produktas tiekiamas rinkai kaip aplinkai palankus produktas, nors iš tikrųjų toks produktas neatitinka pagrindinių aplinkosaugos standartų (remiantis *Reglamento (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo nuostatomis*).